

Redactor: Adriana ADRIANNE

Tehnoredactor: Alex Oko

Coperta: Alex Oko

Prepress: Rovimed Publishers

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României

ISACHI, PETRE

Docuficțiuni critice / Petre Isachi. - Bacău :
Rovimed Publishers, 2018

4 vol.

ISBN 978-606-583-743-0

Vol. 4. : Miscellanea. - 2018. - ISBN
978-606-583-795-9

821.135.1.09

Copyright©Isachi Petre

ROVIMED PUBLISHERS

Războieni Nr.8/B/17/600031, Bacău, România

Tel.: (+4234) 537 441

Fax.: (+4234) 515 300

e-mail: editura@rovimed.com

www.rovimed.com

Petre ISACHI

DOCUFIȚIUNI CRITICE

Exerciții de lectură hermeneutică

IV. Miscellanea

Contaminată estetic de Nichita Stănescu, Eminescu, Blaga etc tânăra debutantă conștientizează arghezian ce înseamnă să escaladezi Poezia. Citez din poemul „Când scriu îmi acopăr ochii cu palmele”. Veți vedea un text programatic, o ars poetica ce ne determină să credem într-o schimbare tematică și de paradigmă în viitorul volum: „În seara asta n-am curaj/ Să escaladez poezia/ Nu cred că știi/ Dar o astfel de ascensiune/ Se face fără coardă de siguranță/ Fără hamuri și piolet Te cațeri cu mâinile goale/ În unghii/ Și cu tot sângele rănit/ De multe ori cazi/ Și niciodată/ Nu te prinde nimeni/ Te smulge din tine/ Te aruncă gândurilor-fiară/ Care te sfâșielent./ Uneori îți iei sufletul în dinți/ Și plonjezi/ Degeaba însă vei scrie cuvinte de aripi/ Dacă nu crezi în ele vor rămâne închise/ Și îți vei privi inima cum se rostogolește/ Devin minge de foc/ Și arde până la ultima picătură/ De singurătate și cer./ De aceea/ În seara asta nu am curaj/ Îmi iau doar spaimile cu mine/ Și cred” În esența ei, Atena Ivanovici va rămâne o romantică pentru care poezia va rămâne o respirație a unui suflet capabil să se jertfească în numele ideii de exuberanță. Dacă-mi aduc bine aminte, Goethe definea poezia : exuberanță!

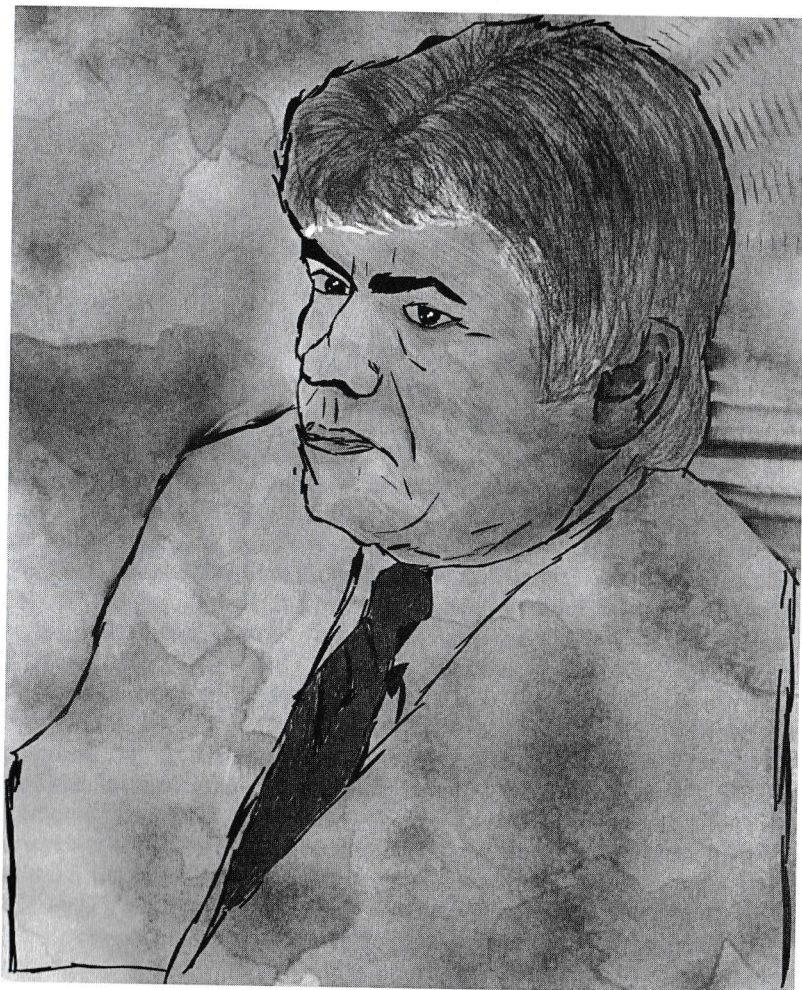
* Atena Ivanovici, Să fie azi,
Rovimed Publishers, Bacău, 2015

Cuprins

Literatura ca „putere sufletească”.....	7
2. Istoria literaturii - o istorie a sufletului omenesc.....	15
3. Scările/ axele noologice ale realității.....	17
4. Scriitorul cu însușiri vs. scriitorul bovaric.....	18
5. Cum își face loc „mahalaua sufletească”?.....	19
Din ce punct privește scriitorul epoca?.....	22
I. Critica Prozei	
Memoria - o formă de revoltă / justiție (Mara PARASCHIV).....	27
O monografie (psih)analitică a imposturii (Viorel SAVIN).....	37
Răsăritul de soare și biblioteca (DAN SANDU).....	48
Fluviul Uitării (Anton PETROVSCHI BACOPIATRA).....	53
Și La Vaslui trăiesc Dalile (Dumitru V. MARIN).....	59
Întoarcerea la mimesis (Ion TIMARU).....	70
Dictatura lui Ulise (Doru Viorel CIUCESCU).....	76
Copilăria de culoarea Timpului (Elena BOSTAN-DELAVICOV).....	80
Intellectualul, tot rătăcit, tot hăituit (Ion FERCU).....	85
Ridendo dicere verum (Valeria MANTA TĂICUȚU).....	96
Cum se naște destinul unui scriitor (Mihnea Catalin IVANCEA).....	117
Resursele povestitorului (Mara PARASCHIV).....	120
Omnia habentes, nihil possidentes sau sentimentul absurdului (Ion FERCU).....	125
Surâsul mefistofelic al romancierului (George BĂLĂIȚĂ).....	140
II. Critica Poeziei	
Capacitatea de (auto)iluzionare și lirica cerebrală (Petru SCUTELNICU).....	146
Ca să pot iubi/ crea „liniștit” (Valentina BECART).....	155
Cecitatea Poetului (Gheorghe IZBĂȘESCU).....	159
Despre poezia - ședință de partid (Dan SANDU).....	166
Despre sărutul sărutului ... (Mirela BALAN).....	171
Ehei ... șarpele ! cerbul ...! ehei, lupul!(Viorel SAVIN).....	175
„fratele îndoielii” (Dumitru BRĂNEANU).....	180
Eu rămân ce-am fost... (Ștefan DINCESCU).....	186
Fericite aspirații/ inspirații dedalice (Emil ARITON).....	189
Fragment despre (Virgil Nistru ȚIGĂNUȘ).....	198
Ghepardul „cu poeme în gheare”(Ștefan DINCESCU).....	203

Inspirația (Claudia Iuliana RADU).....	218
Scriitorul își ajunge sieși (Raluca NEAGU).....	223
Iov, Omul lovit de Rău (Dumitru ICHIM).....	241
O poetă urmărită de Gorgone(Silvia MILER).....	248
Ulise al Oneștiului sub protecția zeiței Athena (Gheorghe IZBĂȘESCU).....	254
„Nu exist. Asta-i notoriu” (Alexandru VAKULOVSKI).....	262
Un mod de a crea simbolic (Ștefan DIMA ZĂRNEȘTI).....	270
Poemele lui Nicolae MIHAI - metafore unificatoare.....	276
Forța apocaliptică a Poeziei (Valeria Manta TĂICUȚU).....	290
La răspântia întrebării... (Virgil NISTRU ȚIGĂNUȘ).....	300
Poeme cu liniști rebele sau Poetul care refuză să fie la modă (Dumitru BRĂNEANU).....	305
Poeme care deschid răni (Zina BIVOL).....	308
Poetica privirii pierdute sau „carcera de sub pleoape” (Leonard POPA).....	314
Poetul cu „un zâmbet Zmeiesc” (Valeriu SOFRONIE).....	320
Geta STAN PALADE și alchimia lirismului atipic.....	333
(Re)citesc, deci exist... (Ion DINVALE).....	342
Aurora BARCARU , „pe drumul robilor de poezie”.....	354
Slănic-Moldova, un topos apolinic (Alexandru DUMITRU).....	267
Spirala estetică bacoviană	273
Tradiție și continuitate sau poezia eternei reînțoarceri (Victor STAN).....	280
Un debut promițător (Mădălina CRISTESCU).....	391
Unamuno și Bacovia, doi „sculptori” ai abisului existențial.....	396
Vizitați Muzeul poetic Benone GHENCIU.....	401
III. Miscellanea	
Marginalii la Albumul Nicu Enea (Viorel SAVIN).....	407
Vasile ROBCIUȚ și avangardismul bine temperat.....	415
Mircea VULCĂNESCU și nemuritorul Mitică.....	421
Paradigma tradițională vs. Paradigma postmodernă.....	429
ODĂ - în metru Paul Deboveanu sau Cronica duratei noastre inefabile.....	434
Viorel SAVIN și utopicul „pericol metafizic” sau un posibil (auto)portret în palimpsest.....	441
Hierofania Locului (L. FUCI).....	457
Dilema exilului lui Caragiale.....	460
Despre „insuficiențele” lui Eugen Ionescu.....	465

Cititorul recent turmentat.....	473
Arta de a fi discipol - Alexandru PIRU.....	479
De ce trebuie recitit Joyce?.....	483
Seductiile filopoetice și imananța tragicului (Ozana KALMUSKI ZAREA).....	489
Speranță răsturnată (Adrian VOICA).....	496
Sub entuziasmul erotizant al „privirii masculine” (Atena IVANOVICI).....	503

A. Oko, *Petre Isachi* devenit
„docuficțiune”

Literatura ca „putere sufletească”

1. Cum se ivesc scriitorii mari?

Toată lumea știe că scriitorii excepționali sunt prima cauză de diferențiere într-o istorie a literaturii de la origini până în prezent, încât nu poți să nu te întrebi cum au apărut la momentul potrivit, Vasile Alecsandri (când scriu aceste rânduri, tocmai se împlinesc 200 de ani de la naștere), Titu Maiorescu, Eminescu, Ion Creangă, Alexandru Macedonski, Nicolae Iorga, Sadoveanu, Bacovia, Blaga, Eugen Lovinescu, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic etc., prin ce miracol au fost selectați (de obicei, selecția se face la întâmplare sau chiar pe dos) și cum exemplaritatea lor a devenit esențială pentru supraviețuirea culturii neamului românesc. Scriitorii excepționali ai poporului român, Mircea Eliade, Emil Cioran, George Călinescu, Liviu Rebreanu, Ion Pillat, Camil Petrescu etc., acești „sămădăi” ai literaturii poporului, cum îi numea C. Noica, se întâlnesc în chip cu desăvârșire tainic în straturile abisale ale latențelor sufletești, de la care doar răul istoriei, erorile și faptele malefice i-au deviat, într-un anumit moment, pe unii sau pe alții de la adevărata menire.

Un scriitor este excepțional, în primul rând, pentru că este exemplar și apoi pentru spiritul de sacrificiu prin care-și afirmă, nu doar în folos personal, talentele, harul, geniul etc., cu exemplaritate, ele însele. În toate, dar mai ales în literatură/ arte, exemplaritatea este esențială, pentru că în mediul

social scriitorul/ artistul nu se manifestă singur, ci în unitatea (in)conștientă cu receptorii săi.

Se știe, în societate este eliminat cel ce nu se adaptează mediului social. Întotdeauna planul social intră în conflict cu planul spiritual. De aici mulțimea de inadaptați transfigurați în literatura română de la Dimitrie Cantemir, la M. Eminescu, G. Călinescu, M. Cărtărescu, V. Savin, Ion Fercu, Daniel Corbu etc.. Cel selectat, după puterile lui sufletești, adică după un anume raport de intensitate cu valorile și cu latențele sufletești poate să nu fie una și aceeași persoană cu cel selectat după interese, ori după criteriile de reușită în lupta pentru un oarecare succes material, profesional, științific sau politic. Așa apare în toate domeniile ce studiază direct sau indirect societatea (sociologie, politologie, literatură, arte, economie, științe juridice, teologie, filosofie etc.) teoria elitelor. Firesc, dacă avem în vedere organizarea piramidală a lumii.

Se ivește interogația - nu doar retorică - ce sunt și cine sunt scriitorii/ intelectualii care sunt îndreptățiți să fie considerați sau să se creadă „oameni mari”? Răspunsul ni se pare foarte important în atmosfera de confuzie de la noi, dar și de aiurea, unde orice scrib cu sprijin politic/ financiar se socotește „om mare” (personaj activ al unei elite!) și „limbă la cumpăna României” și a Europei. În lumina teoriei latențelor sufletești (v. Ilie Bădescu, **Sociologie noologică**, 2007) scriitorii mari sunt cei care îmbină excepționalismul vocației scriitoricești, cu exemplaritatea condiției de artist/ scriitor, intelectual.

Paradoxal, scriitorii mari/ excepționali se nasc din ceea ce lipsește în mod specific unei societăți. Apariția întrucâtva miraculoasă a unor personalități

precum, Eminescu, Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Nicolae Iorga etc. absolut necesare culturii, literaturii, societății, s-au ivit din însușirile aflate în mediul sufletesc în care au trăit și de care au fost trăiți. Se confirmă teza paralerismului necesar între tipul de societate și tipul omului/ scriitorului mare, ce pare să se nască aparent întâmplător, opinie teoretizată și de C. Rădulescu Motru. Disociația este foarte importantă pentru că ne ajută să distingem între scriitorii mari și pseudo-autorii ce fac zgomotul de fond al unei literaturi/ culturi.

Sunt cu adevărat scriitorii mari (observați și rețineți, vă rog!) numai aceia care s-au ivit dintr-o necesitate absolută. Adică s-au născut spre a umple „un gol” necesar, spre a compensa un deficit, o nevoie intrinsecă, o lipsă spirituală acută. Parafrazând, literatura se pare că „încearcă în zadar din goluri a se naște”! Poetica începutului continuu asigură longevitatea literaturii autohtone/ lumii. Veți fi observat cu siguranță, cum scriitorii excepționali și exemplari - nu excludem rolul mediocrității aurite, a unei literaturi ce scrie muzica de acompaniament - își/ ne fixează deprinderile și motivațiile cognitive, estetice, educative, politice etc. canoanele de care este absolut nevoie. Aceștia sunt așa-ziii scriitori canonici, cei care configurează conștiința-oglină în care vedem figura spiritului nostru.

Din această perspectivă, Neagoe Basarab (**Învățături către fiul său Teodosie**), Varlaam (**Carte românească de învățătură**), Antim Ivirenu (Didahiile) sau cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin, Ioan Neculce, Nicolae Costin, Radu Popescu, Constantin Cantacuzino sau eruditul de faimă european-asiatică

Dimitrie Cantemir (*Istoria Imperiului Otoman, Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea, Istoria ieroglică* etc.) ori Șerban Cantacuzino (*Biblia de la București*) etc. apar spre a umple vacuum-ul istoric (in)finit. Dialogul peste timp dintre Bacovia - Eminescu cunoscut cititorilor: „Un gol istoric se întinde/ Pe aceleași vremuri mă gădesc”, deși „Toate-s vechi și nouă toate” confirmă în limbaj poetic, necesitatea obiectivă ce determină apariția la momentul istoric respectiv a scriitorilor excepționali și exemplari care „dictează” starea de spirit și modul de a fi a unei literaturi și implicit al poporului de cititori.

Nu toți scriitorii incluși în exegeze, istorii, dicționare etc. fac parte din familia excepționalilor și exemplarilor. Ei alcătuiesc orchestra în care soliști sunt scriitorii mari/ canonici, cei ce dau culoarea și muzica atemporală, caracterul specific, care conturează unicitate, direcție, sunt inimitabili, transmisibili doar prin spirit (de tipul enciclopedistului Hasdeu, M. Dragomirescu, cel ce a încercat să impună „teoria capodoperelor”, T. Vianu, G. Călinescu, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu etc.), scriitorii ce umplu golul acela anumit - strict necesar - care nu este unul general (potrivit pentru orice societate în genere), ci unul specific, propriu numai unei anumite societăți individuale/ unui anumit moment istoric.

La modul teoretic, este un „scriitor mare”, acela care eternizează o „mărime pozitivă”, adaugă Ceva, o Valoare unică, umple un „gol sufletesc”, nu scriitorul care vine să accentueze golul (se știe, golul potențează gustul absurdului, al inutilității și precede moartea spirituală), să potențeze deficitul și negarea. Observați: se insinuează întrebarea insolubilă: poate

scriitorul să vehiculeze în Opera sa numai o „mărime pozitivă”? Poate exista „plusul” doar în afară? Se pare că nihilistii de tipul lui Nietzsche, Eugen Ionescu, Doru Kalmuski etc. - în general, oamenii disoluției și ai marii negativități - nu se rânduiesc în categoria celor ce dau seamă de Ceva, a „sămădăilor” unei literaturi/ culturi, cum îi numea cândva Noica. Dar, cum „Lumea asta e pe dos”, antiteza are aceeași funcție constructivă!

Ilie Bădescu în *Sociologia noologică. Ordinea spirituală a societății. Strat și substrat sufletesc*, 2007, propune celor interesați o „ecuație noologică” care ar matematiza ivirea personalităților excepționale și exemplare, desigur, de orice tip ar fi acestea, nu doar scriitorii și artiștii: $Y = A + (A_1 \cdot X_1)$, de unde A = latențe sufletești difuze; A_1 = latențe sufletești trezite, actualizate de o cauză anume, X_1 ; Y = formula spirituală pe care o capătă actualizarea latențelor difuze. Ne interesează cauza (X_1) care actualizează latențele sufletești difuze și face posibilă apariția scriitorului excepțional, ce umple tocmai acel „gol sufletesc”, acel deficit ce amenință echilibrul societății. Să fie matematica, „filosofie pur obiectivă”, cum era convins romanticul Novalis, care oferă posibile soluții pentru această taină?

Tocmai acel „gol” - care are „gust, miros și culoare”, deși e invizibil și doar se trăiește/ este trăit - provoacă precipitarea latențelor difuze, care duc la nașterea „scriitorului mare”, ce umple deficitul pe cale de a se croniciza. Nimic nu se cronicizează mai profund și mai sigur decât ignoranța! Actualizarea latențelor sufletești este potențată și de acele cadre spirituale - noologice - precum, sărbătorile, miturile, eresurile, tradițiile, maximele, religia etc., mai ales

În cazul popoarelor cu un mare coeficient de inerție (conservare) morală. Marii scriitori apar în aceste cadre spirituale/ matrice stilistice, tocmai pentru a ilustra un anumit gen de valori, dar într-un chip atât de specific, de propriu, încât nu pot fi nici confundați și nici nu pot fi imaginați într-o altă societate, într-un alt topos cultural. Încercați să-i imaginați pe Sadoveanu, Rebreanu, Nichifor Crainic, Blaga, Arghezi, Dimitrie Cantemir, Marin Sorescu, George Topârceanu etc. în alte spații axiologice și vă veți convinge că este imposibil.

Sunt recunoscuți ca scriitori exemplari, excepționali, doar cei a căror Operă corespunde cvasietern, nevoilor spirituale/ sufletești ale poporului, ale comunității. Nu este cu adevărat mare, reprezentativ, acel scriitor care este cu desăvârșire deosebit de ceilalți (de pildă, Urmuz, autorul unor scriituri bizare: **Pâlnia și Stamate; Ismail și Turnavitu** etc.), ci acel autor care aduce cu sine o diferențiere utilă momentului istoric, societății, utilă viitorului. Desigur că relația dintre un scriitor extras din geniul poporului și poporul pe care-l transfigurează poate fi psihanalizată: Spune-mi pe cine preamărește (mitizează, admiră, slăvește etc.) un popor ca să-ți spun de ce amenințări se teme el în viitor! Altele sunt „amenințările”, spaimile existențiale, angoasele românilor, atunci când îl idolatrizează pe Eminescu, altele când îl mitizează pe Alecsandri, Bacovia, Macedonski, Cioran, Mircea Eliade sau Octavian Goga etc.

Paradoxal, dar un scriitor mare (exemplar, excepțional, genial!) nu este un titlu personal, ci un titlu colectiv. Nu întâmplător, Eminescu se identifică

cu geniul neamului: „Dumnezeu m-a sorbit din geniul poporului...” Așa se explică de ce fiecare scriitor mare, în parte, exprimă o anumită dimensiune a spiritului/ sufletului românesc. Lucian Blaga configurează expresionismul autohton, Leonid Dimov și Gelu Naum - suprarealismul, Ion Creangă - sapiențialitatea și filosofia satului românesc, I. L. Caragiale - spiritul satiric, Topârceanu - spiritul parodic etc. Vreau să sugerez că nu este „mare”, scriitorul care se crede „mare”, ci acela pe care societatea/ regimul, sistemul politic îl recunoaște sub această titulatură, să zicem, sub sintagma de „poet național” sau alte formule de acest tip.

Dar există oare un singur „poet național”? Avem nevoie de poeți naționali/ europeni sau universali în sensul pe care-l sugera cândva, Arghezi, într-un comentariu despre autorul „Scrisorilor”: „fiind foarte român, Eminescu este universal”. Pentru noi românii sunt „mari” scriitorii care reușesc să fie „foarte români”, pentru spanioli, cei ce sunt foarte spanioli (Cervantes, Miguel de Unamuno) etc., adică cei care încorporează la un moment dat, deficitul de ființă al neamului respectiv.

Ordinea spirituală a societății (implicit a Literaturii) pe care o propune sociologia noologică pare să se rupă în afirmația categorică: Omul/ Scriitorul „mare” este neapărat o „mărime sufletească pozitivă”? Probabil, dacă excludem dinamica relației adevăr - minciună... Se știe, ce-i azi drept, mâine-i minciună! Prin urmare, Blaga nu poate să fie un „negativist”, un „nihilist”, un „critic”, deși dacă-i vom reciti Opera, vom observa că în mărimea sa sufletească, de sorginte expresionistă, locuiește confortabil spiritul negativist.

Cine a mai transfigurat cu atâta eleganță minus-cunoașterea într-o conjunctură istorică nu tocmai favorabilă? Susțin teza că scriitorul „mare” trebuie să fie în timp - adică să configureze „golurile de trăire” - și în aceeași măsură să fie în afara timpului.

Controversată mi se pare și opinia: „societățile nu sunt nici vinovate, nici nevinovate”?! Vinovat e doar scriitorul, care intuind sensul/ direcția/ orientarea le încorporează în golurile de trăire. Personal cred că „societățile” sunt la fel vinovate ca și individul, fie el personaj actant sau personaj martor... Să credem că de efectele malefice ale comunismului autohton (altul decât comunismul polonez, francez, maghiar, rus etc.) ar fi vinovați doar Dej, Ceaușescu și nu știu care „scriitori mari” ai timpului ca Th. Neculuță sau Al. Sahia înseamnă o naivitate, fără margini... Sau că de haosul creat în postcomunism ar fi vinovați doar Iliescu, Constantinescu, Băsescu etc. și nu știu ce scriitori ai momentului, considerați mari?

Este adevărat că vinovăția popoarelor cade în prăpastia absurdului. De ce? Pentru că nici un popor nu poate fi pedepsit în integralitate. Vinovat este doar cel ce a strigat: „Capul lui Moțoc vrem!” și elita care a început să vocifereze prima și să ordoneze indivizii și grupurile, în funcție de saturația noosică sau spirituală a unei calități, aptitudini, capacități. Desigur că manifestarea noosică a unei societăți și implicit a unei literaturi se exprimă culminativ prin scriitorii „mari” - exemplari, excepționali - în operele cărora se încorporează golurile de trăire și deci deficitul de ființă al unei societăți/ individ într-o conjunctură dată și previzibilă într-un prezent etern.

2. Istoria literaturii - o istorie a sufletului omenesc

Moto:

„Există crime mai mari decât arderea cărților.
Una dintre ele este să nu le citești”

(Joseph Brodsky)

Fiind mai subtil decât ceea ce-i subtil și mai mare decât ceea ce-i mai mare - spun Upanișadele - sufletul nu poate fi gândit și nici nu poate fi găsit „nici prin textele sfinte, nici prin rațiune, nici prin multă învățătură, Acela îl găsește, pe care îl alege; acela i se descoperă propriul său suflet.” Cum sufletul „cutreieră ca un vis” (Homer) și este omniprezent, el nu poate fi definit decât în metafore: „Când privirea cutreieră spațiul, acesta-i sufletul din ochi; ochii (servesc numai) pentru a privi. Cel care-și spune: „Vreau să miros”, acesta-i sufletul; nasul (servește numai) pentru a mirosi. Cel care își spune: „Vreau să vorbesc”, acela-i sufletul; vocea (servește numai) pentru a vorbi. Cel care își spune: „Vreau să aud”, acela-i sufletul; urechea (servește numai) pentru a auzi.” (Upanișade).

Prin urmare, totul și toate sunt mișcate, actualizate și spiritualizate prin suflet. Metafora vizualizează și explică complexitatea inefabilă a ceea ce nu poate fi gândit, O realitate sufletească a cărei natură nu poate fi văzută și nici cunoscută. Iată și opinia înțelepților brahmani: „Natura sufletului nu poate fi privită, nimeni nu-l poate vedea cu ochii. El se manifestă (numai) în inimă și-n minte, prin gândire. Cei care știu aceasta devin nemuritori”. Scriitorii mari, aleși de circumstanțe divino-umane, s-ar putea să fie asemenea „nemuritori” a căror latențe sufletești sunt